

Introducció a l'estudi de la literatura

Enric Sullà (coordinador)

Joan Abellan

Pere Ballart

Carles Batlle

Jordi Julià

PID_00141482

Material docent de la UOC

Universitat Oberta
de Catalunya

www.uoc.edu

Enric Sullà

Doctor en Filologia Catalana. Catedràtic de Teoria de la Literatura i Literatura Comparada a la Universitat Autònoma de Barcelona. Estudiós de Carles Riba, a més de tenir cura de l'edició de les *Obres Completes* (1984-1992) d'aquest autor, ha publicat *Una interpretació de les «Elegies de Bierville»* (1993). En el domini de la teoria ha preparat les antologies *Poètica de la narració* (1985), *Teoria de la novel·la. Antologia de textos del segle XX* (1996) i *El canon literari* (1998). Ha col·laborat en el volum *Teoria de la Literatura* (1996) a cura de J. Llovet.

Joan Abellan

Cap del Departament d'Escenificació i Dramatúrgia de l'Institut del Teatre.

Pere Ballart

Doctor en Filologia Hispànica. Professor de Teoria de la Literatura a la Universitat Autònoma de Barcelona. Autor dels llibres *Eironeia. La figuració irònica en el discurs literari modern* (1994); *El contorn del poema* (1998), Premi de la Institució de les Lletres Catalanes al millor assaig (1998-2000) i *El riure de la màscara* (2006), Premi d'assaig Josep Vallverdú i Premi de la Crítica "Serra d'Or". Ha coordinat amb Jordi Julià els volums "Lírica de fin de siglo" (2005) i "Arts de poeta" (2007).

Carles Batlle

Autor dramàtic i professor de dramatúrgia i literatura dramàtica a l'Institut del Teatre de Barcelona i a la Universitat Autònoma de Barcelona. La seva tesi doctoral sobre el teatre simbolista d'Adrià Gual va obtenir el Premi de la Crítica "Serra d'Or" 2002. Entre les seves obres, destaquen *Temptació*, estrenada l'any 2004 al Teatre Nacional de Catalunya i al Burgtheater de Viena, també amb muntatges a França i Alemanya (l'obra ha estat traduïda a una desena de llengües); *Combat* (1995-1998), estrenada a diversos països d'Europa i Amèrica; *Suite* (premi de la Societat General d'Autors d'Espanya 1999); *Oasi* (2001, premi Josep Amatller 2002), que va obtenir el premi a la millor traducció a l'alemany al Festival del Stadt Theater de Bremen el 2004; *Trànsits* (2006-07), estrenada a la Sala Becket.

Jordi Julià

Llicenciat i doctor en Teoria de la Literatura i Literatura Comparada, i professor de la Universitat Autònoma de Barcelona. Sobre l'obra de Gabriel Ferrater ha editat *El poeta sense qualitats* (2004), *La crítica de Gabriel Ferrater* (2004) i *L'art imaginatiu* (2008). D'entre els seus estudis de literatura contemporània, distingits amb premis nacionals i internacionals, destaquen el següent llibre: *Al marge dels versos* (1999), *Un segle de lectura* (2002), *La perspectiva contemporània* (2002), *La mirada de París* (2004), *Modernitat del món fungible* (2006) i *Dietari de lectures* (2008).

Segona edició: febrer 2010

© Enric Sullà, Joan Abellan, Pere Ballart, Carles Batlle, Jordi Julià,

Tots els drets reservats

© d'aquesta edició, FUOC, 2010

Av. Tibidabo, 39-43, 08035 Barcelona

Disseny: Manel Andreu

Realització editorial: Eureka Media, SL

Dipòsit legal: B-7.448-2010

Cap part d'aquesta publicació, incloent-hi el disseny general i la coberta, no pot ser copiada, reproduïda, emmagatzemada o transmesa de cap manera ni per cap mitjà, tant si és elèctric com químic, mecànic, òptic, de gravació, de fotocòpia o per altres mètodes, sense l'autorització prèvia per escrit dels titulars del copyright.

Introducció

El curs d'*Introducció a l'estudi de la literatura* complementa l'estudi del fet literari, enfocat a les assignatures pertinents de la llicenciatura en Llengua i literatura catalana fonamentalment des d'una perspectiva nacional, històrica i filològica, amb una sèrie d'anàlisis que consideren, d'una banda, l'estatut del discurs literari (examinat en el mòdul corresponent de *Llengua catalana II*) i, de l'altra, els factors que constitueixen el sistema de la literatura, com també els gèneres que avui dia n'han esdevingut constitutius: poesia, narrativa i drama (ha calgut prescindir del que a vegades és anomenat gènere didàctic o, més planerament, assaig, però que comprèn també memòries, autobiografies, dietaris, etc.; tipus de textos presos en consideració en el mòdul que s'ocupa del discurs no literari, precisament i significativa, del curs esmentat de *Llengua catalana II*), i les tècniques que els acompanyen: la **retòrica** i la **mètrica**.

Partint del fet que l'estudiant no dubta de la condició literària d'un poema de Josep Carner, d'un conte de Mercè Rodoreda o d'un drama d'Àngel Guimerà, el que ens proposem en aquest curs és preguntar-nos què fa que un text esdevingui literatura i, com a conseqüència, que rebi una valoració estètica per la qualitat del llenguatge o de la invenció, amb independència dels fets o valors (morals, polítics, religiosos) que conté i que transmet.

Examinarem, doncs, quines propietats fan possible que textos tan diferents com els mencionats, però també la literatura religiosa medieval, les quatre grans cròniques o el *Calaix de sastre*, del Baró de Maldà, siguin tots ells considerats literatura i estudiats com a textos literaris; però no podem amagar que proposarem gairebé més problemes que no pas solucions, donat l'estat actual de la teoria de la literatura, de la qual aquest curs ofereix un resum tan actualitzat com ha fet possible la seva brevetat.

El primer mòdul, "La literatura i els estudis literaris", de Pere Ballart i Enric Sullà, fa en la seva primera part la cartografia de l'estudi del fet literari i descriu les competències i objectius de cada una de les disciplines que el tenen com a objecte, amb particular atenció a la teoria. La segona part s'ocupa de les discutides propietats del **discurs literari** i d'examinar el circuit de producció, distribució i consum dels textos literaris, amb un tractament específic dels conceptes de **gènere** i d'**estil**.

El segon mòdul, "Convencions del discurs literari", de Pere Ballart i Jordi Julià, complementa l'anterior, perquè estudia els **procediments retòrics** i la **versificació**. Si la versificació sembla exclusiva de la poesia (encara que moltes cançons populars hi recorren), el camp d'aplicació de la retòrica la desborda i

Web

Teniu els materials de Llengua catalana II disponibles al web de l'assignatura.

abasta la prosa literària i la no literària. Altrament, la retòrica no es pot reduir a l'ornamentació o embelliment del discurs i obliga a prendre'n en consideració l'argumentació o construcció del raonament general.

Els tres mòduls següents, "Poesia", de Pere Ballart, "Narrativa", d'Enric Sullà, i "Drama", de Joan Abellan adaptat per a l'ocasió per Jordi Julià, s'ocupen de descriure les marques distintives i característiques principals de cada un dels tres grans gèneres de la literatura i estudien amb un detall suficient els principis constructius i els procediments tècnics propis (o no) de cada un d'ells (una altra vegada cal que ens referim al mòdul dedicat al discurs literari de *Llengua catalana II*), amb exemples abundants (inclosos en el text o disponibles al web de l'assignatura) que no es limiten, però, a la literatura catalana, sinó que prenen, com correspon a la teoria de la literatura, i a la literatura mateixa, una dimensió internacional o, dit més planerament, general.

Objectius

Els objectius d'aquest curs són, en síntesi, els següents:

- 1.** Descriure les diverses disciplines que estudien la literatura i relacionar-les entre si, fent paleses les diferències de mètode i sobretot d'objectiu, però destacant també la necessària col·laboració entre elles.
- 2.** Analitzar el fet literari com a conjunt, prestant atenció detallada a les característiques generalment atribuïdes a un hipotètic llenguatge literari i als conceptes tradicionals de gènere i estil. Aquesta problemàtica és considerada des de la perspectiva sociocultural del sistema literari que examina els factors del procés de producció, distribució i recepció de les obres literàries.
- 3.** Donar a conèixer els procediments bàsics de la retòrica i de la mètrica amb l'objectiu, d'una banda, d'explicar la seva funció en l'estructura de l'obra literària, i, de l'altra, de proporcionar models d'anàlisi i lectura.
- 4.** Identificar i distingir les característiques fonamentals dels gèneres poètic, narratiu i dramàtic i aconseguir la familiaritat i el domini suficients dels conceptes teòrics i descriptius imprescindibles per tal de fer l'anàlisi d'un poema, narració o drama (el tradicional comentari de text).
- 5.** Estimular la revisió, aprofundiment i, per ventura, millora, dels hàbits de la lectura personal en prendre consciència de com està feta una obra literària i, sobretot, de per què està feta precisament d'aquesta manera.

Continguts

Mòdul didàctic 1

La literatura i els estudis literaris

Pere Ballart i Enric Sullà

1. Els estudis literaris i el lloc de la teoria literària
2. La noció de literatura
3. La literarietat
4. El sistema literari

Mòdul didàctic 2

Convencions del discurs literari

Pere Ballart i Jordi Julià

1. La retòrica
2. La mètrica

Mòdul didàctic 3

Poesia

Pere Ballart

1. Naturalesa i convencions de la poesia lírica
2. Llegir poesia: dificultats i estratègies

Mòdul didàctic 4

Narrativa

Enric Sullà

1. Què és una narració?
2. La trama i la història
3. El temps
4. L'espai
5. Els personatges
6. El narrador i el narratari
7. El punt de vista (la focalització)

Mòdul didàctic 5

Drama

Carles Batlle

1. L'especificitat de l'escriptura dramàtica
2. Subgèneres
3. El temps, l'espai, els personatges i el punt de vista teatrals

Bibliografia

- Aristòtil** (1998). *Retòrica. Poètica* (ed. d'A. Blecua). Barcelona: Edicions 62.
- Azaustre, A.; Casas, J.** (2004). *Manual de retòrica espanyola*. Barcelona: Ariel.
- Ballart, P.** (1998). *El contorn del poema*. Barcelona: Quaderns Crema.
- Bargalló, J.** (2007). *Manual de mètrica i versificació catalanes*. Barcelona: Empúries.
- Bobes Naves, M.C.** (1997). *Semiología de la obra dramática*. Madrid: Arco/Libros.
- Brioschi, F.; Di Girolamo, C.** (2000). *Introducción al estudio de la literatura* (amb la col·laboració d'A. Blecua, A. Gargano i C. Vaíllo). Barcelona: Ariel.
- Culler, J.** (2004). *Breve introducción a la teoría literaria*. Barcelona: Crítica.
- Eagleton, T.** (1993). *Una introducción a la teoría literaria*. Mèxic: FCE.
- Gnisci, A.** (dir.) (2002). *Introducción a la literatura comparada*. Barcelona: Crítica.
- Guillén, C.** (2005). *Entre lo uno y lo diverso*. Barcelona: Tusquets.
- Llovet, J.** (2007). *Teoría literaria y literatura comparada*. Barcelona: Ariel.
- Martín, S.** (2007). *La literatura*. Barcelona: Editorial UOC.
- Nuñez Ramos, R.** (1992). *La poesía*. Madrid: Síntesis.
- Pozuelo, J. M.** (1988). *La teoría del lenguaje literario*. Madrid: Cátedra.
- Pozuelo, J. M.** (1993). *Poética de la ficción*. Madrid: Síntesis.
- Spang, K.** (2003). *Géneros literarios*. Madrid: Síntesis.
- Sullà, E.** (comp.) (2001). *Teoría de la novela*. Barcelona: Crítica.
- Villanueva, D.** (comp., 1994). *Curso de teoría de la literatura*. Madrid: Taurus.
- Viñas, D.** (2002). *Historia de la crítica literaria*. Barcelona: Ariel.
- Wellek, R.; Warren, A.** (2004). *Teoría literaria*. Madrid: Gredos.

